Socialutskottets betänkande

1980/81:38

om barn i häkte

Motionen

I motion 1980/81:430 av Margareta Andrén (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om annan placering för barn och ungdomar som av olika omständigheter hitintills fått vistas i häkte.

I motionen framhålls att enligt kriminalvårdsstyrelsens beräkningar ett hundratal barn varje år får vistas i häkte på grund av att föräldrarna är häktade eller förpassningshotade och att situationen är värst i Stockholm, Göteborg och Helsingborg.

Dessutom påpekas att det förekommer att 10–15-åriga ungdomar sitter flera dygn i häkte i väntan på plats i fosterhem eller ungdomsvårdsskola.

Motionären menar att antingen borde barnen och ungdomarna få helt annan placering, eller också måste åtminstone några celler göras barnvänliga.

Nuvarande förhållanden

De barn som kan bli aktuella för förvaring i häkte eller arrestlokal kan indelas i följande tre grupper.

1. Barn som förvaras med stöd av barnavårdslagen.
2. Barn som ensamma eller tillsammans med föräldrarna tagits i förvar med stöd av utlänningslagen.
3. Anhållen eller häktad kvinnas spädbarn.

Barn som förvaras i häkte eller polisarrest med stöd av barnavårdslagen

Tre paragrafer i barnavårdslagen (BvL) är främst aktuella när det gäller barn i häkte. Bestämmelserna i de åsyftade paragraferna har i huvudsak följande innehåll. Enligt 33 § BvL får polismyndighet ta underårig i förvar om den underåriges uppträdande eller levnadssätt innebär fara för allmän ordning eller säkerhet och det föreligger sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § BvL är påkallat. Enligt 37 § BvL ankommer det på polismyndighet att under vissa förutsättningar efter framställning av barnavårdsnämnd förvara den som är omhändertagen för samhällsvård bl. a. i avvaktan på annan placering. Dessa båda paragrafer har inte någon motsvarighet i socialtjänstlagen (1980:620) eller lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga. De angivna möjligheterna till förvarstagande kommer alltså inte att finnas efter 1981 års utgång. Enligt 94 §

BvL är polismyndighet skyldig att lämna handräckning för att verkställa ett beslut om omhändertagande och efterforska och återhämta ett omhändertaget barn som avvikit från hem eller anstalt. Detsamma gäller elev som avvikit från ungdomsvårdsskola. I dessa fall sker ofta placering i häkte i avvaktan på transportmöjlighet till den institution eller det fosterhem som barnet avvikit från. 94 § BvL kommer fr. o. m. den 1 januari 1982 att ersättas av 18 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga.

De barn som är aktuella för handräckning kan vara omhändertagna med stöd av såväl 25 § a och 29 § som 25 § b och 29 § BvL. Det har i ett antal fall inträffat att barn i tolvårsåldern som varit omhändertagna på grund av otillfredsställande hemförhållanden – sedan de rymt från fosterhem – efterlysts och påträffats av polis därefter har fått vänta i häkte på transport till fosterhemmet. Transporterna ombesörjs av kriminalvårdsstyrelsens transportorganisation.

I en inom kriminalvårdsstyrelsen upprättad promemoria, som dagtecknats den 29 augusti 1980, redovisas en sammanfattning av resultaten av en undersökning rörande barn som vistats i häkte eller som direkt från polisarrest transporterats genom kriminalvårdens försorg. Undersökningen omfattade en sexmånadersperiod. I promemorian redovisas de häkten i vilka flest barn vistas, nämligen häktena i Stockholm, Göteborg och Malmö. De siffror som använts som underlag för undersökningen är dock inte helt tillförlitliga då det för de olika häktena inte förts statistik på samma sätt.

Det totala antalet vistelsetillfällen anges till 464 stycken. Förvaring grundad på BvL utgjorde 432 fall eller 93 % medan förvaring grundad på utlänningslagen utgjorde 32 vistelsetillfällen och motsvarade 7 % av antalet. Av dem som förvarades med stöd av BvL var 54 stycken under 15 år. Fem barn under 15 år förvarades med stöd av utlänningslagen. I övervägande antalet förvaringar som skedde med stöd av BvL förelåg ingen brottsmisstanke vid tillfället. Det rörde sig om förpassningsuppdrag enligt 94 § BvL eller förvaring med stöd av 37 § BvL. Barnen befann sig i genomsnitt i häkte i 40 timmar. I de enskilda fallen varierade förvaringstiderna från omkring 30 minuter till drygt 10 dagar. Transport från häktet skedde vanligen senast dagen efter placeringen där och transporterna ägde rum med förtur. De undantag som fanns var enligt promemorian följande.

1. Åklagaren anhåller på grund av utredning om brott.
2. Förvaring grundad på 37 § BvL i avvaktan på att de sociala myndigheterna ger besked om vart barnet skall transporteras.
3. Mottagande institution meddelar att man t. ex. på grund av hèlg inte kan emotta barnet förrän vid senare tidpunkt.

Enligt promemorian berodde det endast undantagsvis på kriminalvårdens transportorganisation när långa förvaringstider förekommit. Av promemorian framgår vidare bl. a. följande.

Barnen och ungdomarna förvaras i häktena under i stort sett samma

betingelser som det vuxna normalklientelet. Några särskilda barn- eller familjerum finns inte. Barnen får inte någon särskild utrustning i cellen. I viss utsträckning tillåts att dörren låses i ett läge, så att den kan ställas några centimeter på glänt. Några särskilda aktiviteter som tar sikte på intagna barn förekommer inte.

Av de barn som förvarades med stöd av BvL dominerade ungdomsvårdsskoleärendena. Dessa utgjorde ca 75 %.

Utskottet har från socialdepartementet inhämtat följande.

På socialdepartementets initiativ har behovet av kommunala och landstingskommunala institutionsresurser, bl. a. i form av jourplatser, för ungdomar som med stöd av BvL i dag placeras i häkte, tagits upp vid de nyligen avslutade förhandlingarna om statsbidrag vid ändrat huvudmannaskap för ungdomsvårdsskolorna. I en protokollsanteckning i överenskommelsen om statsbidrag har parterna enats om att gemensamt verka för en lösning av problemen med dessa barns och ungdomars vistelse i häkte. Överenskommelsen kommer att under maj månad följas upp genom en särskild överläggning mellan socialdepartementet och landstings- och kommunförbunden.

Utskottet har vidare inhämtat att socialstyrelsen i skrivelse till ungdomsvårdsskolorna har uppmanat dessa att ha en sådan beredskap att elever kan tas emot på helger och kvällar.

Barn som förvaras med stöd av utlänningslagen

I detta avsnitt lämnas – utöver en redovisning för vissa bestämmelser i bl. a. utlänningslagen – en redogörelse för vissa uppgifter som grundar sig på en inom regeringskansliet upprättad promemoria, dagtecknad den 13 april 1981.

Enligt 50 § utlänningslagen (UtL) får en utlänning tas i förvar om det föreligger sannolika skäl för avvisning eller utvisning eller om det uppkommer fråga om verkställighet av en sådan åtgärd. Förvar beslutas av den myndighet som handlägger avvisnings- eller utvisningsärendet eller verkställighetsärendet. Beslut om förvar får dock meddelas endast om det med hänsyn till utlänningens personliga förhållanden eller övriga omständigheter skäligen kan befaras att han kommer att hålla sig undan eller bedriva brottslig verksamhet här eller om utlänningens identitet är oklar.

Tagande i förvar enligt UtL förekommer i praktiken ofta i följande fall, nämligen dels i fråga om utlänningar som vid inresekontroll saknar visering eller uppehållstillstånd men som inte kan avvisas genom beslut av polismyndigheten utan ärendet skall överlämnas till statens invandrarverk (SIV), dels när regeringen vid besvär ej ändrat på SIV:s beslut i fråga om utvisning och det kan befaras att utlänningen skall hålla sig undan; utlänningen tas i sistnämnda fall i förvar i avvaktan på att utvisningsbeslutet skall kunna verkställas.

En utlänning som tagits i förvar skall enligt 81 § första stycket utlänningsförordningen tas in i kriminalvårdsanstalt, allmänt häkte eller polisarrest eller omhändertas på annat sätt. Har en utlänning omhändertagits på annat sätt än genom intagning i kriminalvårdsanstalt skall han enligt 81 § andra stycket samma förordning så snart förhållandena medger det förflyttas till en sådan anstalt, om inte förvarstiden kan antas bli mycket kortvarig eller andra särskilda omständigheter föreligger. Polismyndighet verkställer beslut om att utlänning skall tas i förvar.

De nu nämnda bestämmelserna är tillämpliga också på barn och ungdomar. Det förekommer att ungdomar i tonåren självständigt tas i förvar med stöd av UtL. Det vanliga är emellertid att barnen i ett utvisningsärende omhändertas tillsammans med någon av föräldrarna. Det rör sig många gånger om små barn och det är särskilt placeringen av dessa i häkte som väckt uppmärksamhet.

Förvar enligt UtL förekommer främst i storstadsområdena och på vissa gränsorter. Vanligen blir det fråga om placering i häkte. I Stockholm placeras de flesta barnen tillsammans med modern på kvinnoavdelningen vid allmänna häktet. Där vistas också kvinnor som är häktade eller anhållna för brott. Miljön är, framhålls det i den inledningsvis nämnda promemorian, mycket olämplig och vistelsen kan ibland bli flera dagar. I det senaste uppmärksammade fallet var vistelsetiden 18 dagar, vilket är den längsta hittills.

I vissa polisdistrikt placeras barnfamiljer på annat håll än i häkte. I Södertälje har polisen hyrt en halvöppen avdelning i anslutning till kriminalvårdsanstalten Hall. Vid avdelningen finns ständig tillsyn och bevakning. På avdelningen, som är fristående från Hall, finns inte några häktade personer, varför problemet med blandningen mellan barnfamiljer och personer som häktats på grund av brott undviks. På vissa andra håll har placering skett på hotell eller i storfosterhem, men med tillsyn och bevakning.

Från kriminalvård och polis har, anförs det i promemorian, hävdats att det är en uppgift för de sociala myndigheterna att ta hand om de barnfamiljer som tagits i förvar. Omhändertagande enligt UtL faller emellertid utanför landstingens och kommunernas ansvarsområden.

Problemen med barn i häkte i utvisningsärenden behandlas f. n. av utlänningslagkommittén (ULK). I ULK:s direktiv ingår allmänt att överväga om utvisningarna kan ske mer humant än i dag. ULK kommer att lämna sitt slutbetänkande i slutet av innevarande månad.

Utskottet har inhämtat att kommittén torde komma att föreslå att polisdistrikten på sikt får särskilda, avskilda lokaler för utlänningar som tas i förvar. F. n. har kriminalvårdsstyrelsen ansvaret för lokalerna där utlänningar tas i förvar, och ULK torde mot den bakgrunden också komma att föreslå att regeringen ger kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att – i samråd med rikspolisstyrelsen och statens invandrarverk – göra en inventering av vilka

lokaler som i avvaktan på att helt andra lokaler byggs kan användas för placering av barn och barnfamiljer som tas i förvar. Kommittén kommer, beträffande barn som tas i förvar utan att detta sker tillsammans med föräldrarna, att föreslå att dessa barn inte får förvaras i häkte.

Anhållen eller häktad kvinnas spädbarn i häkte

I 14 § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. stadgas att om häktad kvinna medför spädbarn vid intagningen eller därefter föder barn, kan tillstånd ges henne att ha barnet hos sig.

I förordningen (1976:376) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. sägs i 9 § att frågan om sådant tillstånd prövas av föreståndaren för häktet efter samråd med läkare. Föreståndaren skall se till att barnavårdsnämnd omedelbart underrättas om sådant beslut.

Vidtagna åtgärder

Socialstyrelsen – som genom bl. a. företrädare för de olika häktena och genom ärenden aktuella hos riksdagens ombudsmän uppmärksammats på missförhållanden i samband med att barn och ungdom omhändertas av polismyndighet och placeras i häkte eller polisarrest – har vidtagit följande åtgärder.

Socialstyrelsen har tagit initiativ till överläggningar rörande problemen med barns förvaring i häkte med representanter för Landstingsförbundet, Kommunförbundet, rikspolisstyrelsen, invandrarverket, utlänningslagkommittén och kriminalvårdsstyrelsen.

Därefter har socialstyrelsen i skrivelse till Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner i december 1980 anfört bl. a. följande.

Socialstyrelsen anser att omhändertagande och placering av barn och ungdom i häkte eller polisarrest måste ske på ett mer humanitärt och ändamålsenligt sätt. Enligt styrelsens mening är det angeläget att påtalade problem beaktas i den pågående vårdresursplaneringen. Vidare bör den akuta situation som råder i vissa kommuner och landsting snarast uppmärksammas. Socialstyrelsen bedömer förhållandena så allvarliga att tillfälliga lösningar bör övervägas i avvaktan på att vårdresursplaneringen utmynnar i mer permanenta lösningar av problemen.

I skrivelse till regeringen (socialdepartementet) likaledes i december 1980 har socialstyrelsen redovisat vad som anförts i ovannämnda skrivelse och vidare anfört.

Socialstyrelsen har i skrivelse till Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet påtalat missförhållandena i samband med att barn och ungdom placeras i häkte eller polisarrest. Styrelsen har framhållit att omhändertaganden måste ske på ett mer humanitärt och ändamålsenligt sätt.

Det är enligt socialstyrelsens mening angeläget att nämnda problem beaktas av kommuner och landsting i den vårdresursplanering som f. n. pågår. Socialstyrelsen bedömer emellertid förhållandena i vissa kommuner och landstingsområden så pass allvarliga att tillfälliga lösningar bör övervägas i avvaktan på att vårdresursplaneringen kan anvisa mer permanenta lösningar.

Omhändertaganden enligt utlänningslagen faller emellertid utanför landstingens och kommunernas ansvarsområden. Socialstyrelsen vill därför särskilt uppmärksamma regeringen på behovet av att separata praktiska eller juridiska åtgärder kan vara påkallade för att komma till rätta med missförhållanden i samband med handläggningen av utvisningsärenden.

I sitt gemensamma svar har landstings- och kommunförbunden anfört bl. a. följande.

Liksom socialstyrelsen är förbunden av den uppfattningen att det ur många synpunkter är olämpligt att för längre eller kortare tid ha barn och ungdomar placerade i arrestlokaler och häkten.

De här aktuella problemen har en nära anknytning till ungdomsvårdsskolorna. Av kriminalvårdsstyrelsens redovisning framgår att dessa ärenden dominerar. Inte mindre än 75 % av dem som vistats i häkte hade förts till ungdomsvårdsskolor. I de flesta fallen rörde det sig om rymda och efterlysta barn och ungdomar. Detta kan tala för att det i första hand är genom att utnyttja ungdomsvårdsskolornas resurser som förvaring i häkte eller polisarrest kan minska i omfattning.

Landstingens och kommunernas nuvarande institutioner för barn och ungdom har däremot inte en sådan organisation och verksamhet att de i större utsträckning kan ta emot de barn och ungdomar skrivelsen åsyftar.

Kommunförbundet och landstingsförbundet utgår ifrån att socialstyrelsen, bl. a. som huvudman för ungdomsvårdsskolorna, på olika sätt sökt angripa de i skrivelsen aktualiserade problemen. De erfarenheter styrelsen därvid samlat och systematiserat bör kunna utgöra ett av underlagen för den institutionsplanering som nu pågår. Om förbundskanslierna på lämpligt sätt kan få del av detta material är vi beredda delge kommunerna och landstingen detta.

Socialborgarrådet i Stockholms kommun har i skrivelse till Stockholms läns landsting påtalat att under år 1980 sammanlagt tio tonårsflickor, som påträffats av Stockholms socialförvaltnings prostitutionsgrupp fått föras till häkte för förvaring då inga institutionsplatser stått att uppbringa. Den tidrymd de förvarats i häkte har varierat och vanligtvis uppgått till ett dygn men i vissa fall i samband med helg uppgått till flera dagar. Överläggningar mellan socialborgarrådet och ansvarigt landstingsråd i anledning av skrivelsen har ägt rum. Därvid har meddelats att Stockholms läns landsting under hösten 1980 beslutade inrätta ytterligare ett upptagningshem med 16 platser för barn i åldern 12–16 år och att man beräknar att detta skall kunna starta sin verksamhet senast hösten 1981. Landstinget avser dessutom att göra en kartläggning för att närmare utröna behovet av akutplatser.

Handläggningen i regeringskansliet

Problemen med placering av barn i häkte berör flera departement. Barnavårdslagen ligger inom socialdepartementets ansvarsområde och utlänningslagen inom arbetsmarknadsdepartementets. Häktesorganisationen ligger inom justitiedepartementets område.

Som ovan nämnts avlät socialstyrelsen i december månad 1980 en skrivelse till socialdepartementet rörande de otillfredsställande förhållanden varunder barn vistas i häkte.

För att diskutera rådande problem med barn i häkte och hur arbetet med att lösa dessa problem bör bedrivas kallade socialdepartementet representanter från andra berörda departement och myndigheter till en informell överläggning den 2 mars 1981. Vid överläggningen deltog representanter från social-, justitie- och arbetsmarknadsdepartementen, socialstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, riksdagens ombudsmän och utlänningslagkommittén. Ytterligare en överläggning har hållits den 24 april varvid även en representant för rikspolisstyrelsen deltog. Utskottet har inhämtat följande. Vid överläggningarna rådde enighet om att nuvarande former för omhändertagande av barn i häkten är otillfredsställande och att åtgärder snarast måste vidtas. Man konstaterade att problemen med barn i häkte uppmärksammats av ansvariga myndigheter och också är föremål för överväganden inom utlänningslagkommittén. Det konstaterades också, som ovan (s. 3) redovisats, att staten, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet enats om att gemensamt verka för en lösning av problemen med vissa barns och ungdomars vistelse i häkte och att denna överenskommelse kommer att följas upp genom en särskild överläggning mellan socialdepartementet och landstings- och kommunförbunden.

Vid överläggningarna enades man vidare om en rad konkreta åtgärder som bör vidtas. Exempel på sådana åtgärder är att den inventering av lokaler som utlänningslagkommittén torde komma att föreslå även bör omfatta lokaler som kan användas för placering av anhållna och häktade kvinnor med spädbarn, att landsting och kommuner vid den pågående institutionsplaneringen, som skall vara avslutad hösten 1981, beaktar behovet av institutionsplatser för de barn och ungdomar som i dag vistas i häkte med stöd av BvL, att socialstyrelsen som huvudman för ungdomsvårdsskolorna ser till att dessa har beredskap att på helger och kvällar ta emot elever som återförs efter rymning, att polis- och åklagarmyndigheterna undersöker möjligheterna att ytterligare prioritera brottsutredningar som rör anhållna ungdomar och att kriminalvårdsstyrelsen undersöker om formerna för transporter av barn och ungdomar till institutioner och fosterhem kan förändras.

Socialdepartementets avsikt är att ha fortsatta informella överläggningar med berörda departement och myndigheter för att bl. a. följa upp att de åtgärder man enats om kommer till stånd.

Utskottet

I betänkandet behandlas motion 1980/81:430 av Margareta Andrén (fp) som avser åtgärder för att motverka att barn och ungdomar placeras i häkte. Om annat ej framgår av omständigheterna äger vad utskottet anför i det följande om häkte i allmänhet motsvarande tillämpning på polisarrest.

Motionären nämner att det rör sig om ett hundratal barn årligen under 15 år som vistas i häkte p. g. a. att föräldrarna är häktade eller förpassningshotade och att situationen är allvarligast i Stockholm, Göteborg och Helsingborg. Det påpekas också att det händer att 10–15-åriga ungdomar sitter flera dygn i häkte i väntan på plats i fosterhem eller ungdomsvårdsskola.

Förvaring i häkte eller polisarrest med stöd av barnavårdslagen (BvL) förekommer i följande tre grupper av ärenden.

1. Polismyndighet får ta underårig i förvar om dennes uppträdande eller levnadssätt innebär fara för allmän ordning eller säkerhet och det föreligger sannolika skäl för att ingripande med stöd av 25 § BvL är påkallat (33 § BvL).

2. Efter framställning av barnavårdsnämnd ankommer det på polismyndighet att förvara den som är omhändertagen för samhällsvård bl. a. i avvaktan på annan placering (37 § BvL).

3. Polismyndighet är skyldig att lämna handräckning för att verkställa beslut om omhändertagande och efterforska och återhämta ett omhändertaget barn som avvikit från hem eller anstalt (94 § BvL).

De två första grupperna av ärenden kommer inte att finnas efter nästa årsskifte, eftersom 33 och 37 §§ BvL inte har någon motsvarighet i den nya socialtjänstlagstiftningen. Bestämmelserna i 94 § BvL motsvaras av 18 § lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Förvaring i häkte eller polisarrest av utländska barn och ungdomar grundar sig på en bestämmelse i utlänningslagen (50 §) vari stadgas att utlänning får tas i förvar om det föreligger sannolika skäl för avvisning eller utvisning eller om det uppkommer fråga om verkställighet av en sådan åtgärd. Beslut om förvar får dock meddelas endast om det med hänsyn till utlänningens personliga förhållanden eller övriga omständigheter skäligen kan befaras att han kommer att hålla sig undan eller bedriva brottslig verksamhet här eller om utlänningens identitet är oklar.

Att häktade och anhållna kvinnors spädbarn finns i häkten och arrestlokaler beror på att lagen om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. stadgar att häktad eller anhållen kvinna kan få tillstånd att ha spädbarn hos sig.

Kriminalvårdsstyrelsen har genomfört en undersökning om antalet barn som under viss tidsperiod vistats i häkte i Stockholm, Göteborg och Malmö. Resultatet av undersökningen har redovisats i ett tidigare avsnitt (s. 2).

Ansvaret för problemen med placering av barn i häkte eller polisarrest är

delat mellan flera organ. För barn som är placerade med stöd av BvL har kommuner och landsting det primära ansvaret. Beträffande de ungdomar som är intagna i ungdomsvårdsskola har skolan ett ansvar. Staten är huvudman för skolorna fram till årsskiftet 1982-1983. Det direkta ansvaret för skolorna åvilar socialstyrelsen. För utlänningar som tas i förvar med stöd av utlänningslagstiftningen är polismyndigheterna verkställande myndigheter, medan resursansvaret ligger på kriminalvården. Polismyndigheterna och kriminalvården svarar för förvaringen av anhållna och häktade kvinnor och för spädbarn som kvinnorna har med sig i häktet eller polisarresten. Kriminalvården svarar för transporttjänst.

Såsom tidigare utförligt redovisats har socialstyrelsen uppmärksammat de problem som tas upp i motionen och bl. a. i skrivelser till landstings- och kommunförbunden samt till vissa kommuner liksom till regeringen (socialdepartementet) påtalat problemen.

Inom samtliga landsting och kommuner pågår f. n. en s. k. vårdresursplanering som skall vara avslutad under hösten 1981. I denna ingår bl. a. att inventera tillgången på och beräkna behovet av institutionsplatser.

I sitt svar på socialstyrelsens ovan nämnda skrivelse har landstings- och kommunförbunden förklarat att problemen med barn i häkte har en nära anknytning till ungdomsvårdsskolorna, eftersom det i de flesta fallen rör sig om barn och ungdomar som efter förvaring förts till ungdomsvårdsskolorna och att landstingens och kommunernas nuvarande institutioner för barn och ungdom inte har en sådan organisation och verksamhet att de i större utsträckning kan ta emot de barn och ungdomar som skrivelsen åsyftar. Förbunden framhåller vidare att förbunden utgår ifrån att socialstyrelsen som huvudman för ungdomsvårdsskolorna på olika sätt sökt angripa problemen och att de erfarenheter styrelsen därvid samlat och systematiserat bör kunna utgöra ett av underlagen för den institutionsplanering som nu pågår samt att förbundskanslierna om de på lämpligt sätt kan få del av detta material är beredda att delge kommunerna och landstingen detta.

Socialborgarrådet i Stockholms kommun har med Stockholms läns landsting tagit upp frågan om ytterligare jourplatser vid landstingets institutioner, och från landstingets sida har meddelats att ytterligare ett upptagningshem med 16 platser för barn i åldern 12–16 år kommer att öppnas senast hösten 1981 samt att landstinget avser att göra en kartläggning för att närmare utröna behovet av akutplatser.

I anslutning till den överenskommelse om statsbidrag vid ändrat huvudmannaskap för ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter, som träffats mellan staten, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet har parterna enats om att gemensamt verka för en lösning av problemen för vissa barns och ungdomars vistelse i häkte, dvs. barn som förvaras med stöd av BvL.

Socialstyrelsen har i en skrivelse till samtliga rektorer för ungdomsvårdsskolorna erinrat om skolornas skyldighet att ta emot barn och ungdomar som

återförs till skolorna även om detta sker utanför ordinarie kontorstid.

Vad gäller förvaring av utländska barn och ungdomar i häkte kommer utlänningslagkommittén att under maj månad framlägga sitt slutbetänkande. I detta torde enligt vad utskottet under hand inhämtat bl. a. komma att föreslås *att* polisdistrikten får särskilda, avskilda lokaler för utlänningar som tas i förvar, *att* kriminalvårdsstyrelsen får i uppdrag att i samråd med rikspolisstyrelsen och statens invandrarverk göra en inventering av vilka lokaler som kan användas för placering av barn och barnfamiljer som tas i förvar *samt att* barn och ungdomar som tas i förvar utan att detta sker tillsammans med föräldrarna inte får förvaras i häkte.

Vid två överläggningar där social-, arbetsmarknads- och justitiedepartementen, socialstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, representanter från riksdagens ombudsmän och utlänningslagkommittén samt rikspolisstyrelsen varit närvarande har man enats om en rad konkreta åtgärder som bör vidtas. Såsom exempel på åtgärder bör nämnas följande, nämligen

att den inventering av lokaler som utlänningslagkommittén torde komma att föreslå även bör omfatta lokaler som kan användas för placering av anhållna och häktade kvinnor med spädbarn,

att landsting och kommuner vid den pågående institutionsplaneringen bör beakta behovet av institutionsplatser för de barn och ungdomar som i dag vistas i häkte med stöd av BvL,

att socialstyrelsen skall se till att ungdomsvårdsskolorna har beredskap att på helger och kvällar ta emot elever som återförs efter rymning,

att polis- och åklagarmyndigheterna undersöker möjligheterna att ytterligare prioritera brottsutredningar som rör anhållna ungdomar

och att kriminalvårdsstyrelsen undersöker om formerna för transporter av barn och ungdomar till institutioner och fosterhem kan förändras.

Slutligen bör här framhållas att enligt vad utskottet inhämtat socialdepartementet har för avsikt att ha fortsatta informella överläggningar med berörda departement och myndigheter för att bl. a. följa upp att de åtgärder man enats om kommer till stånd.

Utskottet anser att det är mycket otillfredsställande att barn förvaras i häkte eller polisarrest i en icke obetydlig omfattning. Häktena och arrestlokalerna är i allmänhet helt olämpliga för dessa kategorier.

Den största gruppen barn som förvaras i häkte vistas där med stöd av BvL. Som framgår av den tidigare framställningen kommer efter årsskiftet 1981-1982 reglerna i socialtjänstlagstiftningen att ge möjlighet att förvara barn och ungdomar i häkte endast i sådana fall, där det föreligger en handräckningssituation av det slag som nu regleras i 94 § BvL (se s. 1). Utskottet vill i detta sammanhang understryka vikten av att de nya reglerna som finns i 18 § LVU tillämpas så att vistelsetiden för barn och ungdomar i häkten och arrestlokaler blir så kort som möjligt.

Av de barn som förvaras i häkte eller polisarrest kommer merparten från ungdomsvårdsskolorna. Utskottet delar den uppfattning som kommun- och

landstingsförbunden gett uttryck åt nämligen att de institutioner som drivs av landsting och kommuner f. n. inte har den utformningen att de kan ta emot ungdomar som normalt vistas i ungdomsvårdsskola. Det måste fram till dess att huvudmannaskapet för ungdomsvårdsskolorna ändras vid årsskiftet 1982-1983 åligga socialstyrelsen att verka för att elever vid ungdomsvårdsskolorna inte i onödan behöver vistas i häkte efter en rymning, något som underlättas genom att ungdomsvårdsskolorna utan dröjsmål tar emot dem. Socialstyrelsen har genom skrivelse till skolornas rektorer klargjort skolornas ansvar för att ta emot sina elever även om transporten av dem gör att de anländer under kvällar och helger. Utskottet förutsätter att socialstyrelsen i fortsättningen följer upp frekvensen av förvaring av ungdomsvårdsskoleelever i häkte liksom förvaringstidernas längd.

Det förhållandet att staten, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet i anslutning till överenskommelsen om statsbidrag vid ändrat huvudmannaskap för ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter enats om att gemensamt verka för en lösning av problemen för vissa barns och ungdomars vistelse i häkte ser utskottet med tillfredsställelse. Ytterligare förbättringar i rådande förhållanden räknar utskottet med skall åstadkommas under förberedelsearbetet för genomförandet av den nya sociallagstiftningen. Sålunda måste nya rutiner utarbetas för de fall där möjligheten att förvara barn och ungdomar i häkte med stöd av 33 och 37 §§ BvL nu tillämpas, eftersom dessa möjligheter inte kommer att finnas efter utgången av år 1981. I sammanhanget blir en genomgång av rutinerna i handräckningsfallen naturlig, och försök att hitta andra lösningar kan göras. Även i den pågående resursplaneringen kan det förutsättas att frågan om exempelvis jourplatser kommer upp. Utskottet förutsätter att de åtgärder man kommit överens om vid de överläggningar som på socialdepartementets initiativ hållits mellan företrädare för regeringskansliet och berörda myndigheter kommer till utförande. Som en garanti för att så sker ser utskottet departementets avsikt att följa upp att de planerade åtgärderna kommer att genomföras.

Med hänvisning till vad som ovan anförts anser utskottet att det inte nu är erforderligt med något riksdagens initiativ för de här aktuella grupperna barn och ungdomar.

Inte heller då det gäller förvaring av barn och ungdomar i häkte med stöd av utlänningslagen anser utskottet att något riksdagens initiativ nu är påkallat. Som utskottet redovisat i det föregående kommer utlänningslagkommittén senare i denna månad att lägga fram förslag som syftar till ändringar då det gäller nuvarande förvaringsformer. En lösning av frågan om lämpliga förvaringsformer för omhändertagna enligt UtL bör även kunna få betydelse för att lösa frågan om lämpliga förvaringslokaler för anhållna och häktade mödrar med spädbarn.

I enlighet med det anförda avstyrker utskottet motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1980/81:430.

Stockholm den 12 maj 1981

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Evert Svensson (s), Mårten Werner (m)*, John Johnsson (s), Erik Larsson (c), Ivar Nordberg (s)*, Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c)*, Sven-Gösta Signell (s), Kersti Swartz (fp), Stig Alftin (s), Karin Israelsson (c), Maria Lagergren (s) och Siri Häggmark (m).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

GOTAB 69068 Stockholm 1981